

Запобігання фінансовим зловживанням

ПОСІБНИК

Варшава, дата: 11 травня 2023 р.

Заступник директора департаменту

/з електронним підписом/

Зміст

1. Мета і обсяг посібника.....	4
2. Словник скорочень і термінів.....	5
3. Запобігання зловживанням.....	9
4. Превенція.....	9
4.1. Етична культура.....	10
4.2. Політика, обов'язки, навчання, механізми звітності.....	12
4.2.1. Антикорупційна політика.....	12
4.2.2. Розподіл обов'язків.....	13
4.2.3. Навчання та підвищення обізнаності.....	15
4.2.4. Механізми повідомлення про порушення.....	17
4.3. Система внутрішнього контролю.....	17
4.4. Аналіз ризиків шкоди фінансового шахрайства завданої бюджету ЄС.....	18
4.5. Протидія конфлікту інтересів.....	20
4.6. Протидія корупції.....	28
4.7. Протидія підробці документів.....	29
5. Виявлення фінансового шахрайства.....	30
5.1. Перевірки.....	30
5.1.1. Перевірки проектів.....	31
5.1.2. Системні перевірки.....	32
5.2. Аудит.....	33
5.3. Механізми підтримки системи контролю.....	33
5.3.1. Обмін інформацією про зловживання.....	33
5.3.2. Кваліфікований персонал.....	34
5.3.3. Попереджувальні сигнали.....	34
5.3.4. Аналіз даних.....	36
6. Виправлення та повернення коштів.....	38
6.1. Інформування Європейської комісії про підозри в зловживаннях.....	38
6.2. Повернення коштів.....	39
7. Механізми повідомлення про порушення та зловживання.....	39
7.1. Джерела інформації про зловживання.....	39
7.1.1. Інформація від працівників установ-виконавців.....	40
7.1.2. Інформація від правоохоронних органів.....	41

7.1.3. Інформація від викривачів	42
7.1.4. Інформація з інших джерел	45
7.2. Надання інформації про підозру у зловживанні	45
8. Нормативно-правова база	Błąd! Nie zdefiniowano zakładek.

1. Мета і сфера застосування посібника

Метою розробленого нами посібника «Запобігання фінансовим зловживанням» є підтримка заходів, спрямованих на уникнення порушень, пов'язаних із шахрайством і конфліктом інтересів у програмі¹. Антикорупційні процедури – це важливий елемент запобігання виникненню неналежної поведінки. Наслідки такої поведінки можуть негативно вплинути на реалізацію проектів, а також на всю програму. Захист бюджету ЄС від негативних наслідків шахрайства є вимогою, яку Європейська Комісія виставляє установам, які впроваджують програми. Кожна установа приймає власні процедури та методи боротьби зі зловживаннями, відповідно до її компетенції та ситуації. Таким чином, посібник є збіркою коментарів і рекомендацій, які слід враховувати під час створення власних процедур і політик для запобігання та боротьби зі зловживаннями та конфліктами інтересів.

У посібнику надаємо інформацію про:

- a. визначення порушення і зловживання,
- b. найпоширеніші форми насильства та методи його виявлення,
- в. правила запобігання шахрайству ми запровадили у програмі, включаючи, зокрема:
 - запобігання порушенням та зловживанням у державних закупівлях,
 - впровадження антикорупційних процедур для органів програми,
 - уникнення конфлікту інтересів,
- г. джерела інформації про порушення та зловживання,
- д. варіанти поводження з отриманою інформацією про можливе фінансове шахрайство,
- е. способи повідомлення про порушення або зловживання.

Посібник адресовано всім установам, які впроваджують програму та реалізують проекти, тобто ОУ, СС, регіональним контактним пунктам, контролерам та бенефіціарам. Заохочуємо працівників цих установ ознайомитися з посібником і застосовувати принцип, прийнятий при використанні коштів ЄС:

¹ Стаття 74 сек. 1 л. в і г загального положення

НУЛЬОВА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО ЗЛОВЖИВАНЬ.

Інформація, поради, коментарі та рекомендації, що містяться в посібнику, використовуються установами для впровадження належних механізмів боротьби з шахрайством, а працівниками цих установ – для розширення своїх знань щодо запобігання та виявлення порушень.

Посібник опублікований на сайті програми та охоплює програмний період 2021-2027 років.

2. Словник скорочень і термінів

Скорочення, що використовуються в посібнику:

1. **АО** – аудиторський орган, функції якої в програмі виконує Департамент аудиту державних коштів Міністерства фінансів Республіки Польща,
2. **НО** – національний орган,
3. **ОУ** – орган управління, функції якого виконує міністр, відповідальний за регіональний розвиток,
4. **ЄК** – Європейська Комісія,
5. **Контролер** – контролер, зазначений у ст. 46 сек. 3 Регламенту Interreg,
6. **OLAF** – Європейське управління з питань запобігання зловживанням та шахрайству,
7. **Програма** – програми транскордонного співробітництва: Програма Interreg Польща – Словаччина 2021-2027, Програма Interreg Польща – Саксонія 2021-2027, Програма Interreg Південна Балтика 2021-2027 та Програма Interreg Next Польща – Україна 2021-2027,
8. **Фінансовий регламент** – Регламенти Європейського Парламенту та Ради (ЄС, Євратом) 2018/1046 від 18 липня 2018 р. про фінансові правила, що застосовуються до загального бюджету ЄС, внесення змін до Регламентів (ЄС) № 1296/2013, (ЄС) № 1301/2013, (ЄС) № 1303/2013, (ЄС) № 1304/2013, (ЄС) № 1309/2013, (ЄС) № 1316/2013, (ЄС) № 223/2014 та (ЄС) № 283/2014 та Рішення № 541/2014/ЄС, а також про скасування Регламенту (ЄС, Євратом) № 966/2012 (Офіційний вісник ЄС за 2018 р. L193 від 30.07.2018 р., с. 1),
9. **Регламент Interreg** – Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2021/1059 від 24 червня 2021 р. щодо спеціальних положень щодо мети «Європейське територіальне співробітництво» (Interreg), що підтримується

Європейським фондом регіонального розвитку та інструментами зовнішнього фінансування (Офіційний вісник ЄС L 231 від 30 червня 2021 р.)

10. **Загальний регламент** – Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2021/1060 від 24 червня 2021 р., що встановлює спільні положення щодо Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду плюс, Фонду згуртованості, Фонду справедливої трансформації та Європейського фонду морського та рибного господарства і аквакультури, а також фінансові положення для цих фондів і для Фонду притулку, міграції та інтеграції, Фонду внутрішньої безпеки та Інструменту фінансової підтримки управління кордонами та візової політики (Офіційний вісник ЄС від 2021 р. L 231 від 30.06.2021, зі змінами),
11. **CST2021** – центральна ІКТ-система, в якій дані реєструються та зберігаються в електронному вигляді, відповідно до ст. 72 сек. 1 л. е загального положення,
12. **ЄС** – Європейський Союз,
13. **СС** – спільний секретаріат, згаданий у ст. 46 сек. 2 Регламенту Interreg,
14. **Керівні принципи ЄС** – Керівні принципи для держав-членів та установ, які впроваджують програми «Оцінка ризиків шахрайства та ефективні та пропорційні заходи проти шахрайства» (EGESIF_14-0021-00 16/06/2014),
15. **Рекомендації щодо конфлікту інтересів** – Повідомлення від Комісії «Рекомендації щодо уникнення конфлікту інтересів та управління такими конфліктами відповідно до Фінансового регламенту» (Офіційний вісник ЄС від 2021 р. C121 від 9.04.2021 р.).

Терміни, які використовуються в посібнику:

1. **Бенефіціар** – юридична або фізична особа, яка отримує фінансування в рамках проекту; цьому посібнику термін бенефіціар розуміється як головний партнер, партнери проекту та бенефіціари проектів Фонду малих проектів.
2. **Порушення** – відповідно до ст. 2 пункту 31 загального регламенту – будь-яке порушення закону, яке має або може завдати шкоди бюджету ЄС. Це порушення може бути результатом дій або бездіяльності юридичної чи фізичної особи.
3. **Фінансове шахрайство** – будь-яка навмисна дія чи бездіяльність, яка стосується:

- використання або подання неправдивих, неточних або неповних заяв або документів з метою незаконного привласнення або неправомірного отримання коштів з бюджету ЄС,
- нерозголошення інформації з порушенням конкретного зобов'язання з тією ж метою,
- неправомірне використання законно отриманої вигоди з тією ж метою,
- нецільове використання коштів з бюджету ЄС для цілей, відмінних від тих, на які вони були спочатку призначені².

Порушення є ширшим поняттям, ніж шахрайство. Зловживання має місце, коли протиправна дія/бездіяльність здійснюється свідомо та навмисно.

У всіх державах-членах (крім Данії) шахрайство, яке завдає шкоди фінансовим інтересам ЄС, карається як кримінальний злочин. Також кримінальним злочином є підбурювання та сприяння вчиненню зловживань³.

Найпоширенішими зловживаннями, які завдають шкоду бюджету ЄС є: тендерна змова, конфлікт інтересів, корупція, підробка документів. Нижче наведено пояснення цих термінів. Окремий розділ посібника присвячено конфлікту інтересів, оскільки ЄК приділяє особливу увагу необхідності управління ризиком конфлікту інтересів під час виконання бюджету ЄС.

4. Тендерна змова – угода, метою чи наслідком якої є усунення, обмеження чи іншим чином порушення конкуренції на ринку.

5. Конфлікт інтересів – ситуація, коли неупереджене та об'єктивне рішення щодо витрачання коштів ЄС знаходиться під загрозою через особистий інтерес особи, яка приймає таке рішення⁴. Конфлікт інтересів у процедурах державних закупівель охоплює будь-яку ситуацію, коли неупередженість та незалежність особи, яка приймає рішення у зв'язку з процедурою, знаходиться під загрозою через особисту зацікавленість⁵. Особистий інтерес може включати сімейні, емоційні, політичні інтереси або зв'язки з будь-якою країною, економічні чи будь-які інші інтереси.

² Стаття 1 Конвенції, складеної відповідно до ст. К.3 Договору про захист фінансових інтересів Європейських Спільнот

³ Директива (ЄС) 2017/1371 – кримінально-правовий захист фінансових інтересів ЄС

⁴ Стаття 61 Фінансового регламенту

⁵ Стаття 24 Директиви Європейського Парламенту та Ради 2014/24/ЄС від 26 лютого 2014 р. про державні закупівлі, яка скасовує Директиву 2004/18/ЄС (Офіційний вісник ЄС 2014 р. L 94 від 28.03.2014 р.)

З інформацією щодо протидії конфлікту інтересів можна ознайомитись у розділі 4.5.

6. Корупція – корупція означає обіцянку, пропозицію, надання, вимогу, прийняття будь-якою особою, прямо чи опосередковано, будь-якої неправомірної фінансової, особистої чи іншої вигоди для себе чи будь-якої іншої особи, або прийняття пропозиції чи обіцянки такої вигоди в обмін на вчинення дії чи бездіяльності пов'язаної з виконання публічної функції чи під час здійснення підприємницької діяльності⁶.

Відповідно до польського кримінального законодавства корупція є кримінальним злочином (статті 228, 229, 230, 231, 271, 296, 299, 302, 305 Кримінального кодексу, тобто Офіційний вісник за 2022 рік, пункти 11, 38 зі змінами). Відповідні національні правила також застосовуються в країнах-партнерах програми.

З інформацією щодо протидії корупції можна ознайомитись у розділі 4.6.

7. Підробка документів – зміна, підробка, використання підробленого документа або офіційне перекручення факту щодо обставини, що має юридичне значення, посадовою особою чи іншою особою, уповноваженою на видачу документа.

Інформацію про запобігання підробці документів можна знайти в розділі 4.7.

8. Правоохоронні органи – органи, що здійснюють розкриття злочинів і притягнення до відповідальності осіб, які їх вчинили, у ході проведення слідчих дій і розслідувань. Правоохоронними органами в Польщі є, зокрема:

- Прокуратура,
- Поліція,
- Військова поліція,
- Центральне антикорупційне бюро,
- Агентство внутрішньої безпеки,
- Прикордонна служба,
- Митна та податкова служба.

У країнах-партнерах програми органи розслідування визначаються національним законодавством.

⁶ Стаття 1 сек. За Закону від 9 червня 2006 р. Про Центральне антикорупційне бюро (Офіційний вісник 2022 р., поз. 1900)

3. Запобігання зловживанням

У посібнику описані заходи, які застосовуються для запобігання зловживанням згідно з т. зв. **циклом боротьби з шахрайством**. Цикл складається з чотирьох елементів:

- **превенція,**
- **виявлення,**
- **коригування,**
- **обмін інформацією про зловживання.**

4. Превенція

Першим елементом циклу є превенція. Її суть полягає в чіткому та сильному меседжі від установи про відсутність згоди на порушення та зловживання. Превенція є важливою, оскільки легше попередити негативні явища, ніж відновлювати зіпсовану репутацію.

Превенція включає заходи за такими напрямками:

- **етична культура,**
- **політика, обов'язки, навчання, механізми звітності,**
- **система внутрішнього контролю,**
- **аналіз ризиків фінансового шахрайства.**

Значення та структуру цих заходів проілюстровано на діаграмі нижче, яку ми розробили на основі рекомендацій ЄС.

4.1. Етична культура

Етична культура є основою для зменшення ризику будь-яких можливих неправомірних дій. Вона полягає у формуванні бажаних поведінок працівників установ.

Механізми, які сприяють розвитку етичної культури в програмі, включають:

- місія,
- сигнал зверху,
- норми поведінки.

Місія:

Місія – це керівна ідея виражена простими словами. З точки зору боротьби зі зловживаннями в програмі, як Орган управління, ми прийняли наступну місію:

Ми прагнемо підтримувати найвищі правові та етичні стандарти, а також дотримання принципів чесності, об'єктивності, відповідальності та надійності всіма учасниками, залученими до реалізації програми.

Ми доносимо нашу місію в програмних документах, на програмних зустрічах і через пряме спілкування з людьми, які реалізують програму та проекти.

Сигнал згори:

Сигналом згори є усна або письмова інформація від найвищого рівня всіх установ, які реалізують програму та проекти, про те, що ми очікуємо найвищих стандартів етики від персоналу та бенефіціарів. Ця комунікація може бути усною (наприклад, під час особистих контактів або зустрічей) та письмовою (в електронному листуванні або в інформації, розміщеній у внутрішніх системах, наприклад, в інтернеті). Одночасно керівництво установи має реагувати на попереджувальні сигнали, які можуть стосуватися зловживань у програмі.

Переваги від залучення керівників установ полягають у наступному:

- мінімізація ризику виникнення зловживання,
- підвищення мотивації працівників до застосування стандартів і нормативів,
- формування іміджу установи, яка є прозорою, професійною та служить громадянам,
- поширення інформації про стійке ставлення працівників до зловживань,

- підвищення довіри громадян до держави

Кодекс поведінки:

Кодекс поведінки – це чіткий кодекс етики, якого повинні дотримуватися всі працівники установи, яка бере участь у програмі. Кодекс поведінки вказує на бажані моделі поведінки та застосування таких принципів:

- **принцип верховенства права** – означає виконання обов'язків з особливою ретельністю та дотриманням закону;
- **принцип достовірності** - означає сумлінне виконання обов'язків із застосуванням знань і навичок, що ґрунтується на правильній організації та використанні інформації лише в службових цілях і за призначенням;
- **принцип неупередженості** – означає рівне ставлення до всіх заявників, бенефіціарів та інших зацікавлених сторін у спосіб, вільний від будь-яких упереджень, наприклад, через колір шкіри, стать, вік, сімейний стан, етнічне походження, політичні переконання, мову, релігію, сексуальну орієнтацію, інвалідність, репутацію, матеріальний статус або соціальне становище;
- **принцип уникнення конфлікту інтересів** – означає неприйняття будь-яких зобов'язань, що впливають із спорідненості, знайомства чи приналежності, які суперечили б службовим обов'язкам. У разі виникнення конфлікту інтересів особа, яка постраждала від конфлікту, зобов'язана повідомити про це своєму керівнику та усунути себе від діяльності, яка може викликати підозри в упередженості чи власних інтересах;
- **принцип професіоналізму** – означає турботу про систематичне підвищення професійної кваліфікації, добре знання законодавчих актів ЄС та національних правових актів, вміння змістовно обґрунтовувати прийняті рішення та процедури, а також бездоганну співпрацю всередині та поза закладом;
- **принцип прозорості** – означає виконання завдань згідно з процедурами та інформування зацікавлених сторін про процедуру, за умови захисту інформації, що охороняється законом;
- **принцип відповідальності** – означає готовність приймати складні рішення та відповідальність за власну поведінку, обмін власним досвідом і знаннями, прагнення зміцнити авторитет установи.

Окремі установи можуть мати більш детальні кодекси етики, які регулюють боротьбу з корупцією та шахрайством.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: Впровадьте у вашій установі принципи етичної культури та кодекс поведінки, описані в цьому посібнику.

4.2. Політика, обов'язки, навчання, механізми передачі повідомлень.

4.2.1. Антикорупційна політика

Для сприяння культурі етики у сфері запобігання зловживанням важливо прийняти антикорупційну політику в установах програми, яка включає, серед іншого:

- превентивні/антикорупційні процедури, які гарантують прозорість діяльності цих інституцій, включаючи механізми запобігання випадкам конфлікту інтересів,
- опис правил роботи з інформацією про можливе шахрайство,
- механізми, які стосуються з метою запобігати зловживанням при витрачанні державних коштів, у тому числі при державних закупівлях.

Наприклад, у міністерстві, що відповідає за регіональний розвиток Республіки Польща, де знаходиться ОУ програми, Розпорядження Генерального директора від 21 вересня 2020 р. було прийнято Антикорупційну політику. У документі насамперед описано, як запобігти конфлікту інтересів, як діяти у разі пропозиції фінансової чи особистої вигоди чи подарунків, як інформувати про корупційні ситуації, як поводитися із зовнішніми сигналами зловживань та сферу відповідальності працівників.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: Розгляньте можливість запровадження у вашій установі процедуру запобігання конфлікту інтересів та фінансовому шахрайству, які регулюватимуть:

- поведінку працівників у ситуації корупційного ризику,
- тип порушень, про які необхідно повідомити,
- спосіб передачі повідомлення,
- особи/органи, яким слід повідомити про порушення,
- захист персональних даних,
- заходи щодо захисту викривачів,

- як повідомлення будуть розслідуватися,
- наслідки для тих, хто вчинив зловживання,
- заяви працівників про те, що вони ознайомилися з положеннями, політикою та процедурами, встановленими в установі, і зобов'язуються їх дотримуватися.

4.2.2. Розподіл обов'язків

Важливим елементом етичної культури, прийнятої в програмі, є принцип, що функції та завдання, які виконують установи та їхні працівники, точно визначені та розділені. У процесі використання європейських коштів кожен суб'єкт має чітко визначені повноваження, кожен знає свої обов'язки та відповідальність.

Розподіл завдань на програмному рівні

Розподіл завдань органів, які впроваджують програму, міститься в таких документах:

1. Опис системи управління та контролю – документ описує повноваження окремих органів, що впроваджують програму: ОУ, НУ, СС, контролерів.
2. Угоди про реалізацію програми, якщо вони укладені між окремими державами-членами, які виконують функції ОУ та НУ, або укладені з третіми країнами.
3. Договір про створення СС – згідно ст. 46 сек. 2 Регламенту Interreg ми створили СС програми. Ми уклали Угоду про доручення Центру європейських проектів виконання завдань щодо реалізації програм Interreg 2021-2027. Ми уклали одну угоду про створення та роботу СС для чотирьох програм Interreg.
4. Угоди про доручення контролю першого рівня – з польської сторони міністр, відповідальний за регіональний розвиток, згідно зі ст. 46 Регламенту Interreg, підписав угоди про доручення контрольної діяльності окремим воєводським управлінням.

Ці документи детально регламентують розподіл функцій установ різних інституцій, обсяг їхніх завдань та відповідальності.

Розподіл завдань на рівні установи

Якщо установа виконує більше однієї функції, розмежування завдань, пов'язаних із цими функціями є особливо важливим, задля уникнення конфліктів компетенції/інтересів.

Приклади:

- Якщо ОУ є одночасно також бенефіціаром проекту, ми забезпечуємо належний розподіл завдань в організаційній структурі та в обсягах обов'язків осіб, відповідальних за прийняття рішень, пов'язаних з функціями ОУ та функціями бенефіціара.
- Якщо працівник установи приймає рішення про вибір проектів як член або заступник члена МК, він не виконує завдань щодо оцінки чи контролю проектів.

Відповідно до рекомендацій щодо конфлікту інтересів, виконавчі інструкції ОУ, контролерів та СС передбачають розмежування функцій осіб, які виконують завдання, пов'язані з виконанням програми, та вимагають від працівників цих установ подання декларацій про уникнення конфлікту інтересів під час виконання своїх обов'язків.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: Пам'ятайте про чіткий розподіл завдань персоналу, офіційно залученого до проектної діяльності. Розгляньте можливість ввести декларацію про конфлікт інтересів (декларація про неупередженість) обов'язковою як інструмент, який допоможе керувати ризиками конфлікту інтересів.

Чутливі до корупції посади

Це посади, пов'язані із завданнями, неналежне виконання яких може негативно вплинути на функціонування програми. Як наслідок, це може призвести до появи фінансового шахрайства. Неналежне виконання обов'язків на чутливій до корупції посаді може включати корупційну поведінку або конфлікт інтересів.

Ми визначили чутливі до корупції посади, які пов'язані з виконанням завдань за такими напрямками реалізації програми:

1. оцінка та відбір проектів для співфінансування,
2. укладання, доповнення та розірвання угод про співфінансування,
3. підтвердження витрат,

4. проведення перевірок,
5. стягнення коштів з бенефіціара,
6. сертифікація витрат для Європейської комісії,
7. адміністрування ІКТ-системи,
8. вибір виконавців у процедурах державних закупівель бенефіціарами.

Механізми контролю, які ми використовуємо в програмі для зниження ризику зловживання, включаючи корупцію та конфлікт інтересів, включають:

1. підписання декларації про неупередженість, якщо цього вимагає процес,
2. застосування принципу «двох пар очей», тобто таким чином, що забезпечує прийняття або схвалення певного процесу/документа принаймні двома особами, якщо цього вимагає процес,
3. перевірка та затвердження завдань і результатів роботи керівником,
4. розподіл завдань і розподіл функцій,
5. тренінги, що підвищують рівень обізнаності співробітників.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: Розгляньте можливість проведення аналізу ризиків зловживань в установі, особливо корупції та конфлікту інтересів на окремих посадах, пов'язаних з реалізацією програми та проектів. Якщо ви визначите чутливі до корупції посади, перевірте, чи є адекватні засоби контролю в системі внутрішнього контролю в процедурах (див. розділ 4.3, стор. 17)

4.2.3. Навчання та підвищення обізнаності

Навчання є ще одним важливим елементом формування етичної культури в органах програми.

Яка роль навчання?

- Вони виконують роль формування етичної обізнаності співробітників.
- Вони перешкоджають співробітникам звужувати або помилково визначати явища, пов'язані з шахрайством, наприклад, корупція = хабарництво або викривач = донощик.

Формування етичної свідомості включає наступні заходи:

- навчання працівників щодо запобігання виникненню зловживань, у тому числі корупції та конфлікту інтересів, реагування у разі таких випадків та застосування рішень, що відповідають конкретній ситуації,
- розміщення на веб-сайті програми каталогу досліджень, публікацій, електронних тренінгів⁷ із запобігання зловживанням,
- включення теми етики та боротьби зі зловживаннями до порядку денного засідань робочих груп, конференцій, організованих для органів системи впровадження, тренінгів для бенефіціарів проекту,
- аналіз інформації про попереджувальні сигнали та поширення інформації про випадки зловживань у програмах, що співфінансуються з фондів ЄС,
- постійний обмін інформацією з іншими вітчизняними та іноземними програмами через доступні канали, наприклад IMS Signals, Interact та Tesim зустрічі, електронну пошту, внутрішні інформаційні портали, електронні бюлетені тощо.

РЕКОМЕНДАЦІЇ: Проведіть навчання співробітників з:

- кодексу етики,
- вжиття заходів для формування етичної обізнаності,
- розпізнавання сигналів про зловживання,
- процедура у випадку підозри у зловживанні.

Розширте свої знання з питань етики та боротьби зі зловживанням за допомогою:

- участі у тренінгах, зустрічах, семінарах,
- аналізу інформації про зловживання,
- читання документів і публікацій.

⁷ Наприклад, на польській стороні програми за адресою <https://www.cba.gov.pl/pl/antykorupc/4700,Antykorupcja.html>

доступні є публікації про боротьбу з шахрайством і корупцією. На сайті <https://szkolenia-antykorupcyjne.edu.pl/> знаходиться платформа електронного навчання, де можна безкоштовно взяти участь у антикорупційному тренінгу.

4.2.4. Механізми звітності про сигнали

У програму введено, як важливий елемент етичної культури, механізми отримання інформації про зловживання та механізми повідомлення про сигнали. Вони описані у розділі 7.

4.3. Система внутрішнього контролю

Щоб забезпечити ефективне управління європейськими коштами, ми запровадили систему внутрішнього контролю в програмі. Ця система відповідає законодавству ЄС і національному законодавству щодо:

- застосування процедур для організації таких систем внутрішнього контролю,
- відбору проектів,
- вживання відповідних засобів для запобігання, виявлення, обмеження зловживань, включаючи конфлікти інтересів, і реагування на них,
- проведення перевірок та аудитів.

Система внутрішнього контролю складається з правил, процедур і механізмів контролю, які ми застосовуємо в програмі для ефективного управління ризиками та забезпечення ефективного досягнення цілей. Система базується на чітко розподілених завданнях даної установи та обов'язках окремих працівників.

Система внутрішнього контролю програми включає такі механізми контролю:

1. постійний контроль всередині установи (внутрішній аудит, нагляд та перевірка виконання завдань керівництвом, перевірка документів за принципом «двох пар очей»),
2. перевірки проектів,
3. проведення перевірок на основі аналізу ризиків,
4. проведення системних перевірок ОУ, які включають оцінку якості роботи СС та контролерів у Польщі,
5. аудити, які охоплюють виконання завдань ОУ, СС та контролерів протягом всієї програми,
6. процедури коригувальних дій у разі виявлення недоліків та порушень,
7. розмежування функцій в установах, що реалізують програму,
8. забезпечення аудиторського сліду, тобто забезпечення повного та належного документування кожного процесу використання коштів з бюджету ЄС,

9. постійний аналіз даних, зібраних у ІКТ-системі,
10. виявлення чутливих до корупції посад та запровадження механізмів контролю для усунення пов'язаних з ними ризиків,
11. самооцінка ризиків – як ризиків фінансових зловживань на шкоду бюджету ЄС, так і ризиків, пов'язаних із впровадженням програми в рамках управлінського контролю установ, які впроваджують програму,
12. моніторинг впровадження висновків зовнішніх аудитів у програмі,
13. система звітування та обробки інформації про підозри у зловживанні.

Приклади слабких місць у системі внутрішнього контролю, які можуть сприяти зловживанням в установі, включають недоліки, пов'язані, серед іншого, з:

1. наглядом та контролем,
2. розподілом обов'язків,
3. багаторівневою системою затвердження документів, включаючи затвердження керівництвом,
4. внутрішнім аудитом і перевітками системи.

Рекомендація: У випадку виявлення перелічених порушень розгляньте можливість перевірки функціонування системи внутрішнього контролю у вашій установі та впровадження механізмів контролю.

4.4. Аналіз ризиків фінансового шахрайства щодо бюджету ЄС

Ключовим елементом системи внутрішнього контролю є управління ризиками. Щоб посилити захист бюджету ЄС, у програмі ми аналізуємо ризики шахрайства, які можуть завдати шкоди бюджету ЄС.

Хто проводить аналіз ризиків?

Для проведення аналізу ризиків створено групу з самооцінки ризиків. Ми можемо звернутися до НО та СС з проханням зробити свій внесок у аналіз ризиків. Залучення цих установ допоможе нам правильно визначити та оцінити ризики. Це важливо з огляду на постійні зміни в перспективі впровадження програми та реалізації окремих проектів. Зміни можуть стосуватися зовнішніх обставин законодавчого, економічного чи політичного характеру. Наприклад, внаслідок пандемії вірусу COVID-19 та агресії Росії проти України виникли надзвичайні ризики порушень і зловживань.

У межі завдань групи, крім самооцінки ризиків, входить:

1. ведення реєстру виявленого/заявленого фінансового шахрайства,
2. зазначення територій, які повинні бути охоплені системним контролем, якщо така потреба виникає в результаті аналізів,
3. перегляд механізмів повідомлення про зловживання,
4. формування рекомендацій щодо тематики та обсягу навчальних та інших інформаційних заходів.

Як часто проводиться аналіз ризиків?

Аналіз ризиків (так звану самооцінку ризиків) проводимо, як правило, раз на рік. В обґрунтованих випадках, коли рівень ризику є дуже низьким, і якщо ми не виявили жодних випадків спроби фінансового шахрайства протягом певного року, ми можемо проводити аналіз ризиків раз на два роки. За наявності нових ризиків для програми ми можемо провести аналіз раніше ніж через рік після попередньої самооцінки.

Методологія

Аналіз ризику складається з:

1. визначення ризику певного типу фінансового шахрайства та визначення ймовірності такого ризику та його впливу на реалізацію програми,
2. визначення інструментів управління ризиками в програмі,
3. оцінки ефективності інструментів управління ризиками.

Група аналізу ризиків використовує інструмент самооцінки, розроблений Європейською Комісією. Це Додаток №1 до вказівок Комісії.

Інструмент самооцінки дозволяє визначити ризик зловживань на всіх етапах реалізації програми, тобто на наступних етапах:

1. конкурсу на співфінансування,
2. реалізації проектів бенефіціарами, зокрема, у сфері державних закупівель,
3. відшкодування витрат/перерахунок авансового розрахунку,
4. державних закупівель програмними органами (прямі закупівлі).

У процесі аналізу ризиків команда самооцінки враховує, зокрема:

- звіти про аудити та зовнішні інспекції, проведені в перевірений період,

- результати власних перевірок,
- повідомлення про зловживання,
- результати аналізу ризиків, надані органами управління програмою, які є зобов'язані проводити аналіз ризиків на своєму рівні.

Після завершення аналізу ризиків ми передаємо висновки та можливі рекомендації з цього аналізу СС, НУ та контролерам, щоб працівники цих установ ознайомилися з висновками.

4.5. Протидія конфлікту інтересів

Ми прагнемо до того, щоб усі рішення, пов'язані з реалізацією програми, приймалися прозоро, об'єктивно та неупереджено, забезпечуючи рівне ставлення до бенефіціарів. Однак можуть виникати ситуації, коли неупередженість і об'єктивність працівника можуть бути скомпрометовані через конфлікт інтересів.

Що таке конфлікт інтересів?

Конфлікт інтересів виникає, коли неупередженому та об'єктивному виконанню функцій суб'єкта або особи, уповноваженої на здійснення фінансової діяльності, загрожує будь-який особистий інтерес. Це означає, що конфлікт інтересів виникне, коли працівник, який приймає рішення щодо використання коштів ЄС або бере участь у підготовці цього рішення, має або може мати особистий інтерес у тому, як це питання розглядається. Це можуть бути сімейні та емоційні причини, політичні симпатії чи зв'язки з будь-якою країною або економічні інтереси. Конфлікт виникає не лише тоді, коли працівник діє в конкретній справі з особистого інтересу, але й тоді коли є підозра, що особистий інтерес переважає над суспільним (так званий уявний конфлікт інтересів).

Вчинення будь-яких дій, які можуть призвести до конфлікту інтересів на шкоду Європейського Союзу забороняється⁸.

Ця заборона:

- поширюється на всіх суб'єктів, які мають право на фінансову діяльність під час виконання бюджету ЄС, та осіб, які, наприклад, приймають рішення про вибір проектів або підрядників, готують, підписують або приймають документи,

⁸ Стаття 61 Фінансового регламенту

пов'язані з витратами (наприклад, рахунок-фактура, контрольний список або аудиторська інформація),

- стосується заходів з підготовки, оцінки заявок на співфінансування, відбору проектів, аудиту та контролю, а також реалізації проектів, наприклад, при виборі підрядників у державних закупівлях.

 УВАГА! Конфлікт інтересів не слід ототожнювати з корупцією. Зазвичай для корупції потрібна угода між принаймні двома партнерами та певна вигода. Конфлікт інтересів виникає, коли особа має можливість поставити свій приватний інтерес над професійними обов'язками. Зацікавлена особа не обов'язково отримує вигоду.

Запобігання конфлікту інтересів

Заходи, спрямовані на запобігання конфлікту інтересів, включають:

1. застосування принципу «двох пар очей»,
2. зобов'язання працівників негайно інформувати свого безпосереднього керівника про можливість конфлікту інтересів,
3. надання декларацій про відсутність конфлікту інтересів працівниками установи під час виконання своїх обов'язків, якщо цього вимагає процес,
4. подання інших декларацій, що впливають з національного законодавства, наприклад, на польській стороні, обов'язкове подання декларацій, зазначених у ст. 56 Закону про публічні закупівлі, та недопущення до проведення процедури публічних закупівель осіб, у яких існує конфлікт інтересів,
5. забезпечення розподілу функцій в установі,
6. підвищення обізнаності працівників щодо запобігання конфлікту інтересів шляхом участі в тренінгах, зустрічах, конференціях, робочих групах або через читання публікацій, документів чи матеріалів,
7. видання кодексу поведінки, який застосовуватиметься до всіх аспектів роботи, особливо у сферах, пов'язаних із громадськістю, фінансовими ресурсами чи прийняттям рішень, де справедливе ставлення до всіх учасників є важливим.

 РЕКОМЕНДАЦІЯ: Проаналізуйте, чи ви вже запровадили заходи щодо запобігання конфлікту інтересів у вашій установі.

Декларації про відсутність конфлікту інтересів

Механізмом запобігання конфлікту інтересів на кожному етапі реалізації програми є подання особами, які виконують завдання пов'язані з використанням європейських коштів, декларацій про відсутність конфлікту інтересів (іншими словами: декларацій або заяв про неупередженість).

Хто і коли подає декларацію про відсутність конфлікту інтересів?

Якщо ваша організація вимагає від вас подати декларацію, ви зобов'язані зробити це негайно, щоб захистити процес і особу.

Декларації про відсутність конфлікту інтересів підписуємо тоді, коли знаємо суб'єктів, залучених до певного процесу, наприклад:

- особи, які оцінюють заявку на співфінансування, подають заяву перед початком оцінювання,
- члени МК подають заяву до початку роботи комітету,
- члени апеляційних комісій, які розглядають скарги заявників щодо результатів оцінки проектів, подають заяву до початку сесії,
- члени тендерного комітету з питань державних закупівель подають заяву після ознайомлення з переліком суб'єктів, які подали пропозицію,
- співробітники СС, контролери, члени груп, які здійснюють системні перевірки, особи, які затверджують витрати Європейській Комісії, та аудитори подають декларацію про неупередженість щодо бенефіціарів, яких стосуються контрольні завдання, які виконують ці працівники.

Сфера застосування Декларації про відсутність конфлікту інтересів

Декларація про відсутність конфлікту інтересів включає:

- визначення конфлікту інтересів,
- посилання на вимоги, які застосовуються до особи, яка подає декларацію щодо конфлікту інтересів (наприклад, кодекс поведінки чи етики, статут),
- санкції за недостовірне декларування.

Особа, яка подає декларацію, декларує:

- чи є у неї, наскільки їй відомо, явний, потенційний або фактичний конфлікт інтересів, пов'язаним з певним процесом (наприклад, процедурою закупівлі),
- чи існують обставини, які можуть призвести до явного, потенційного чи фактичного конфлікту інтересів у найближчому майбутньому,
- що вона зобов'язується виключити подальші дії та негайно повідомити про кожний потенційний конфлікт інтересів у разі будь-яких обставин, які можуть призвести до такого висновку.

Існування конфлікту інтересів саме по собі не суперечить закону. Брати участь у процесі, де існує конфлікт інтересів, є протизаконним.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

- Розкрийте будь-який потенційний конфлікт інтересів перед початком реалізації процесу!
- Проаналізуйте обставини та вирішіть, чи конфлікт інтересів фактично існує!
- Вживайте належних заходів для запобігання конфлікту інтересів!

Перевірка декларацій

У програмі ми запровадили механізм перевірки декларацій про відсутність конфлікту інтересів та перевірки зв'язків між фізичними та юридичними особами, причетними до використання європейських коштів.

Хто перевіряє декларації, подані в програмі?

- СС перевіряє декларації членів МК та зовнішніх експертів, які оцінюють заяви на співфінансування.
- Особа, яка здійснює системний контроль, перевіряє заяви членів апеляційних комісій, які розглядають апеляції заявників щодо результатів оцінки проектів.
- Особа, яка здійснює контроль або аудит системи, перевіряє заяви співробітників і контролерів СС.
- АО перевіряє декларації членів груп контролю системи та осіб, які затверджують витрати для ЄК.
- Контролери під час перевірки видатків, пов'язаних з державною закупівлею, перевіряють декларації працівників замовника, подані при укладенні договору.

Ми перевіряємо декларації, наприклад на основі наявних баз даних, реєстрів (наприклад, Національного судового реєстру), даних, зібраних у ІКТ-системі.

В Польщі для перевірки посилань використовуємо додаток SKANER, спеціальну функцію CST2021.

Які є наслідки виявлення конфлікту інтересів?

Сама видимість конфлікту інтересів не є зловживанням. Зловживанням натомість є неповідомлення керівника про конфлікт інтересів та усунення від виконання завдань осіб, щодо яких такий конфлікт існує.

РЕКОМЕНДАЦІЯ:

- Якщо ви виявите ризик конфлікту інтересів під час виконання своїх завдань, повідомте про це свого керівника.
- Керівник письмово підтверджує, чи конфлікт інтересів дійсно існує.
- Якщо конфлікт інтересів існує, керівник гарантує, що особа, якої конфлікт стосується, відмовилася від подальших дій.

Установа, уповноважена перевіряти зв'язки, проаналізує – у контексті закону, правил програми та відповідної процедури – наслідки виявлення будь-якого конфлікту інтересів, про який не було повідомлено.

УВАГА! Наслідки виявлення незадекларованого конфлікту інтересів можуть бути:

- визнання недійсним відбору проекту для співфінансування та повторне подання його на оцінку, якщо цього вимагають процедури,
- скасування процедури державних закупівель,
- розірвання договорів/угод,
- призупинення виплат,
- застосування процедури фінансового корегування,
- повернення сплачених коштів,
- повідомлення про вчинення правопорушення, пов'язаного з наданням неправдивих свідчень.

Конфлікт інтересів у державних закупівлях

Конфлікт інтересів у сфері публічних закупівель виникає, коли особа, яка діє від імені замовника, прямо чи опосередковано має особистий інтерес, який може поставити під загрозу її неупередженість та незалежність у зв'язку з процедурою публічних закупівель, що проводиться. Це стосується осіб, які:

- беруть участь у проведенні процедур публічних закупівель,
- можуть вплинути на результат цього провадження⁹.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: З метою забезпечення рівного ставлення до виконавців та уникнення спотворення конкуренції під час проведення процедури публічних закупівель:

- запобігайте конфлікту інтересів,
- виявляйте конфлікт інтересів,
- здійсніть заходи, щодо усунення конфлікту інтересів та його наслідків!

РЕКОМЕНДАЦІЯ: Аналізуючи, які кроки необхідно зробити щоб ефективно протидіяти конфлікту інтересів та його наслідків, враховуйте:

- розмір організації,
- вартість реалізованого проекту,
- ризик потрапляння в ситуацію конфлікту інтересів.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: Розгляньте можливість запровадження механізмів контролю, які регулюватимуть управління конфліктом інтересів, наприклад:

- подання декларацій про неупередженість під час виконання службових обов'язків,
- проведення тренінгів та інших форм підвищення рівня обізнаності працівників щодо конфлікту інтересів,
- правила поведінки у випадку конфлікту інтересів,
- відповідальність за умисне приховування інформації або неетичну діяльність, пов'язану з виникненням конфлікту інтересів.

⁹ Стаття 24 Директиви Європейського Парламенту та Ради 2014/24/ЄС від 26 лютого 2014 р. про державні закупівлі, яка скасовує Директиву 2004/18/ WE

Польське законодавство про публічні закупівлі зобов'язує замовника не допускати до процедури публічних закупівель осіб, неупередженість яких викликає сумніви¹⁰.

⚠ УВАГА! У проектах, що співфінансуються з фондів ЄС, прийнятні витрати мають бути здійснені відповідно до принципу чесної конкуренції, ефективності, відкритості, прозорості та рівного ставлення до підрядників. Контролер перевіряє витрати, понесені на реалізацію проектів, включаючи правильність державних закупівель. Контролер вважатиме витрати неприйнятними, якщо він виявить зв'язки, які викликають сумніви щодо дотримання вищезазначених правил, а бенефіціар не надасть пояснення, яке чітко підтверджує дотримання цих правил.

Приклади конфлікту інтересів при здійсненні публічних закупівель у проектах:

- 1) Член тендерного комітету заявляє, що на публічну закупівлю претендує компанія, до органів управління якої входить його дружина (або інший родич) – існує конфлікт інтересів, член тендерного комітету має відсторонитись від роботи комітету та бути замінений іншою особою.
- 2) Особа, яка готувала державну закупівлю в транспортному відділі даної установи, перейшла в відділ закупівель і була призначена до складу тендерного комітету – є конфлікт інтересів, цю особу потрібно відсторонити від роботи в комітеті та замінити іншою особою.
- 3) Під час публічних закупівель, організованих в невеликому місті, надійшла одна пропозиція від єдиного постачальника даних послуг/товарів у цьому районі. Керівник замовника зазначає, що пропозиція подана компанією, до органів управління якої входить його тесть (або інший родич чи зять). Керівник самоусувається від прийняття рішень щодо вибору підрядника. Тендерний комітет засвідчує в документах, що договір було виконано відповідно до вимог законодавства, а рішення про відбір не було обтяжене конфліктом інтересів.
- 4) Керівник замовника оголосив державну закупівлю та визначив тендерний комітет. Потім він сам зробив пропозицію до закупівлі. Комісія визнала його пропозицію найвигіднішою. Тоді керівник замовника, який виступає виконавцем (фізичною особою), уклав договір про надання послуг зі своїм закладом. Під час укладення договору від закладу виступала мати керівника у

¹⁰ Стаття 56 по відношенню до статті 17 Закону про публічні закупівлі, Офіційний вісник 2022 р., пп 1710 зі змінами

складі наглядової ради. Під час перевірки витрат СС виявив конфлікт інтересів і всі витрати, пов'язані з цим контрактом, визнано неприйнятними.

Протидія конфлікту інтересів у державних закупівлях

Кожну ситуацію виникнення чи підозри на конфлікт інтересів слід аналізувати окремо.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: якщо ви виявили конфлікт інтересів, виконайте наступні кроки залежно від стадії процедури.

- Обговоріть факти з особою, якої стосується конфлікт інтересів, щоб пояснити ситуацію.
- Виключіть з процедури закупівлі особу, якої стосується конфлікт інтересів, незалежно від того, чи ця особа є працівником чи зовнішнім експертом. Не допускайте працівника чи експерта до процедури не лише у випадку реального конфлікту інтересів, а й у будь-якому випадку, коли у вас є сумніви щодо неупередженості особи. У виняткових випадках може бути неможливо відсторонити працівника чи експерта через брак людських ресурсів. У такому випадку подбайте про те, щоб рішення про закупівлю було прозорим. Визначте межі повноважень працівника/експерта в процедурі та забезпечте, щоб остаточне рішення було об'єктивним і неупередженим та щоб забезпечувало рівне ставлення до підрядників.
- Змініть розподіл обов'язків і межі відповідальності персоналу.
- Відмініть процедуру закупівлі, якщо ви виявили конфлікт інтересів після її завершення.

УВАГА! У випадку виявлення конфлікту інтересів у державних закупівлях ЄК застосовує процедуру фінансового корегування на 100%, тобто на найвищому рівні, без можливості її зниження. Це означає, що якщо під час перевірки видатків у сфері державних закупівель контролер виявить конфлікт інтересів, усі витрати будуть вважатися неприйнятними.

4.6. Протидія корупції

Корупція виникає щоразу, коли хтось використовує свої функції або посаду, щоб задовольнити чиїсь очікування та отримує якусь неправомірну вигоду. Зокрема, це стосується посадових осіб та осіб, які приймають рішення щодо витрачання державних коштів.

Матеріальна перевага складається з речей, благ, майнових прав. Це може бути, наприклад, пожертва, списання боргу, укладення вигідного договору, перемога в тендері, надання кредиту на вигідних умовах. Це товари, вартість яких можна виразити в грошах.

З іншого боку, особиста вигода має нематеріальний характер, вона задовольняє нематеріальні потреби. Це може бути, наприклад, підвищення або скорочення професійних обов'язків, державна нагорода, вступ на стажування або направлення на закордонну стипендію.

Найпоширеніші корупційні дії:

- підкуп (хабарництво); у кримінальних кодексах розрізняють два різновиди: пасивний – отримання вигоди та активний – пропозиція вигоди комусь,
- використання бюджетних коштів і державного майна в приватних цілях або для особистого збагачення,
- платна охорона,
- порушення у державних закупівлях, в укладенні контрактів, присудженні концесії чи судових рішеннях,
- ухилення від сплати податків або митних платежів,
- умисне привласнення державних коштів та майна, що є державною власністю,
- фаворитизм.

РЕКОМЕНДАЦІЯ:

- Досліджуйте форми корупції!
- Спробуйте розпізнати ознаки корупції!
- Вивчіть і застосовуйте правильні правила поведінки в корупційній ситуації!

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

- Розгляньте можливість запровадження антикорупційної політики, яка буде включати:
 - механізми повідомлення про порушення та фінансове шахрайство,
 - процедури поведінки працівника у випадку отримання корупційної пропозиції,
 - правила прийому подарунків.
- Пропагуйте антикорупційну діяльність серед своїх співробітників!
- Проведіть навчання співробітників з питань етики та боротьби з корупцією!
- Розширюйте свої знання про боротьбу з корупцією!

4.7. Протидія підробці документів

Фальсифікація документів є найпоширенішим видом шахрайством бюджетом ЄС, тому ризик виникнення цього виду злочину в проектах дуже високий. Цей ризик виникає на кожному етапі реалізації програми. Це може стосуватися поданої документації:

- при подачі заявки на фінансування,
- для запитів на платіж,
- під час проведення процедури державних закупівель та під час виконання договору.

Тому всі особи, які перевіряють документи, подані заявниками, бенефіціарами чи підрядниками, звертають особливу увагу на можливі ознаки підробки та знають, як на них реагувати.

Фальсифікація документів включає, серед іншого:

- надання неправдивих даних, наприклад, про відсутність заборгованості зі сплати податків,
- подання неправдивого документа, що підтверджує виконання дії в проекті, наприклад, неправдивого списку учасників навчання,
- підробка підпису на документі,
- зміна документа, наприклад, цифр, чисел або дат у рахунку-фактурі.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

- Вживайте заходів щодо запобігання та виявлення підробок документів!
- Проведіть навчання своїх співробітників з виявлення підроблених документів!
- Розгляньте можливість запровадження контрольних списків для перевірки документів і процедур на випадок виявлення фальсифікації.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

- Дізнайтеся та застосовуйте внутрішні правила, що стосуються контролю документів, включаючи контрольні списки та процедури для виявлення випадків недостовірних або фальсифікованих документів!
- Розширюйте свої знання щодо виявлення фальсифікованих документів, беручи участь у навчальних курсах, читаючи публікації, наприклад «Виявлення підроблених документів у сфері діяльності структур – практичний посібник для органів управління»!

5. Виявлення фінансового шахрайства

Методи запобігання є захистом від будь-яких зловживань. Однак вони не дають абсолютної впевненості в тому, що зловживань не буде. Тому в програмі ми створили систему управління та контролю, а також механізми, що підтримують виявлення зловживань.

До таких механізмів належать:

- системні перевірки та перевірки проекту,
- аудити проектів і системні аудити,
- механізми підтримки системи управління та контролю.

5.1. Перевірки

У програмі проводимо такі перевірки:

- 1) системні перевірки для перевірки правильності виконання доручених завдань, пов'язаних із реалізацією програми;
- 2) перевірки проектів/видатків на відповідність видатків до законодавства, програмних вимог, національними правилами і правилами ЄС, а також угоді про

співфінансування проекту або рішенню про співфінансування проекту, і ці перевірки включають, зокрема:

- а) перевірку запиту на платіж, поданого бенефіціаром,
- б) перевірки на місці реалізації проекту або в зареєстрованому офісі об'єкту перевірки,
- в) перевірки дотримання правил надання державної допомоги та застосування відповідних процедур укладання державних контрактів,
- г) перехресні перевірки, щоб гарантувати, що видатки проекту не фінансуються подвійно:
 - в межах однієї програми,
 - з кількох різних фондів чи інструментів підтримки Європейського Союзу або з одного фонду в рамках принаймні двох програм, для яких Орган Управління був створений на території Республіки Польща,
 - в рамках програми та іншої програми, що фінансується з Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій, Європейського фонду морського та рибного господарства або Європейського фонду морського та рибного господарства та аквакультури,
- д) перевірки наприкінці реалізації проекту, які полягають на перевірці повноти документів та забезпечують належний аудиторський слід, про який ідеться в ст. 69 сек. 6 загального положення, щодо завершеного проекту,
- е) перевірки сталості, щоб переконатися, що протягом 5 років після фінального платежу бенефіціару не відбулося значних змін, які впливають на характер проекту, його цілі або умови його реалізації, що могло б призвести до порушення початкових цілей проекту.

5.1.1. Перевірки проектів

Проведення перевірок в рамках програми відповідно до ст. 46 Регламенту Interreg є відповідальністю держав-членів ЄС. Вони можуть делегувати повноваження щодо проведення перевірок організаціям на свій вибір. Однак, вони залишаються відповідальними за виконання цих завдань.

З польської сторони міністр, відповідальний за регіональний розвиток, доручив виконання завдань контролера воєводським управлінням.

Перед початком перевірки контролер підписує декларацію, в якій заявляє, що він є неупередженим по відношенню до проекту, що перевіряється, і не буде розголошувати будь-яку пов'язану інформацію, яка стала йому відома у зв'язку з проведенням перевірки.

Під час перевірки проекту контролер перевіряє, чи:

- товари та послуги, що співфінансуються в рамках проектів, є поставлені,
- фактично понесені витрати,
- витрати та діяльність у проекті є прийнятними, тобто відповідають закону, детальним вимогам програмних документів, правилам ЄС та національним правилам та угоді про співфінансування.

Доброю практикою в процесі перевірки є те, щоб контролер:

- взяв до уваги результати перевірок установ, що знаходяться за межами території впровадження,
- дотримувався принципу «двох пар очей».

Загальні правила контролю

У програмі ми запровадили єдині правила контролю для контролерів за ст. 46 Регламенту Interreg. Ці правила стосуються контролерів країн-учасниць ЄС програми. Таким чином ми забезпечуємо послідовний підхід і правильний хід процесів контролю протягом всієї програми. Створення спільної операційної структури та процедур зменшує ризик порушень і зловживань.

5.1.2. Системні перевірки

Держави-члени ЄС несуть відповідальність за контроль витрат на своїй території. Якщо вони доручають контрольні завдання іншим суб'єктам, то вони перевіряють правильність виконання доручених завдань під час системного контролю.

З польської сторони ми проводимо системні перевірки на рівні контролерів та СС. Під час системних перевірок ми перевіряємо правильність застосування процедур та дієвість механізмів контролю в цих установах. Системні контролю також дозволяють

виявити можливі кадрові проблеми. Наприклад, велика плинність кадрів або відсутність навчання, особливо для нових співробітників, підвищують ризик корупції.

Контролери та СС описують у своїх внутрішніх процедурах процес роботи з порушеннями та зловживаннями. Працівники вищезазначених установ ознайомлені з цими процедурами та застосовують їх на практиці.

5.2. Аудит

АО відповідає за проведення системного аудиту і аудиту проектів, щоб засвідчити Європейській Комісії, що:

- система управління та контролю програми функціонує ефективно,
- представлені Європейській Комісії у звітності витрати є законними та правильними.

За результатами аудиторської перевірки АО складає та подає Європейській Комісії щорічний аудиторський висновок та річний контрольний звіт. У документах АО підсумовує висновки аудиту та описує:

- аналіз можливих помилок/недоліків у системах разом із запропонованими та впровадженими коригувальними діями,
- результати перевірок проектів та фінансових коригувань, застосованих органами управління програми щодо можливих порушень, виявлених АО у цих проектах.

Якщо АО формує інструкції або рекомендації щодо вдосконалення системи управління та контролю в програмі, установи системи впровадження негайно вживають коригувальні дії.

5.3. Механізми підтримки системи контролю

Механізми підтримки системи контролю в програмі:

- **обмін інформацією про зловживання,**
- **кваліфікований персонал,**
- **попереджувальні сигнали,**
- **аналіз даних.**

5.3.1. Обмін інформацією про зловживання

ОУ та НО надають один одному інформацію про:

- виникнення або підозру про порушення в даній країні,
- підозру в шахрайстві з боку бенефіціара, який знаходиться на території даної країни,
- виправні або коригувальні заходи, які можуть бути вжиті в даній ситуації.

Джерелом інформації про порушення та зловживання також можуть бути:

- повідомлення від правоохоронних органів,
- прес-релізи,
- повідомлення від приватних осіб, у тому числі анонімні.

5.3.2. Кваліфікований персонал

Співробітники, які виконують контрольні завдання, мають професійний досвід і знають правила контролю в програмі. Крім того, їм властиве **критичне мислення**. Це означає, що вони зберігають **здоровий скептицизм** і враховують ризик того, що отримана інформація може бути оманливою та неправдивою. Шахрайство є навмисним, тому його важче виявити, ніж порушення. Люди, які вчиняють зловживання, роблять усе можливе, щоб їх не викрили. Таким чином, контролери знають, де можна знайти попереджувальні ознаки потенційного шахрайства та як на них реагувати.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

- Будьте уважні до сигналів потенційно шахрайської діяльності та дійте негайно!
- Дотримуйтесь внутрішніх процедур у разі підозр або виявлення порушень та зловживань!
- Беріть участь у тренінгах з етики та боротьби зі зловживанням!
- Використовуйте інформацію, отриману за результатами перевірок, аудитів та аналізу ризиків шахрайства для здійснення контролю!

5.3.3. Попереджувальні сигнали

Попереджувальні сигнали, інакше відомі як «червоні прапорці», – це обставини, які можуть свідчити про шахрайську поведінку. Коли такі обставини виникають необхідно негайно реагувати і визначати, які подальші кроки слід вжити. Зокрема, ознаки зловживань можуть існувати в таких сферах, як державні закупівлі або розрахунок витрат на оплату праці.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: Якщо під час впровадження програми ви натрапите на новий попереджувальний сигнал, повідомте про це ОУ та поширте інформацію серед працівників вашої установи, наприклад, електронною поштою. Це допоможе вказати колегам на можливі ознаки зловживань.

Зловживання можуть приймати різні форми, тому необхідні як знання цих форм, так і способи їх виявлення.

ЄК підготувала та оприлюднила публікації, які можуть допомогти працівникам у цьому відношенні, зокрема тим, хто займається перевітками, і рекомендує вам їх прочитати:

1. COCOF 09/0003/00 від 18 лютого 2009 р. - Інформаційна записка про показники фінансового шахрайства для ERDF, ESF і FS (анг. Information Note on Fraud Indicators for ERDF, ESF and FS),
2. Практичний посібник OLAF щодо конфлікту інтересів «Виявлення конфлікту інтересів у процедурах державних закупівель для структурних заходів. Практичний посібник для менеджерів», розроблений групою експертів з держав-членів під керівництвом підрозділу OLAF D.2 – Запобігання шахрайству (анг. Identifying conflicts of interests in public procurement procedures for structural actions. A practical guide for managers),
3. Практичний посібник OLAF з виявлення підроблених документів «Виявлення підроблених документів у сфері структурних дій. Практичний посібник для органів управління». (анг. Detection of forged documents in the fields of structural actions. A practical guide for managing authorities).

У процесі аналізу ризиків фінансового шахрайства ми візьмемо до уваги попереджувальні сигнали, які з'являться в певний рік.

⚠ УВАГА! Короткий перелік найпоширеніших попереджувальних сигналів міститься в додатку до посібника.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: Ознайомтеся з попереджувальними сигналами, описаними в додатку до посібника!

5.3.4. Аналіз даних

Усе більш досконалі методи збору, зберігання та аналізу даних створюють нові можливості у сфері боротьби з фінансовим шахрайством. У межах законодавства кожної держави-члена ЄС та з урахуванням цих обмежень аналіз даних може:

- значно збагатити процес оцінки ризиків,
- перевірити вашу інформацію на основі інформації від інших організацій державного чи приватного сектору (наприклад, податкових органів, державних відомств, органів кредитоспроможності),
- виявляти потенційно ризиковані ситуації на кожному етапі реалізації проекту і навіть до надання грантів.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: Використовуйте загальнодоступні дані, зібрані в ІТ-системах окремих держав-членів ЄС, для виявлення фінансового шахрайства. Наприклад, з польської сторони це Національний судовий реєстр, бази даних економічної інформації або додаток SKANER в CST2021.

У програмі ми створили **ІКТ-систему CST2021**. Система забезпечує електронний зв'язок між бенефіціарами та органами програми. Органи програми та бенефіціари вводять інформацію в систему, наприклад про заявки на співфінансування, договори про співфінансування, запити на платіж або зміни, що відбулися під час реалізації проекту. Важливим елементом системи є **інструмент звітності SRHD**. Він дозволяє формувати звіти з інформації, що міститься в системі. Залежно від потреб можна сформулювати зведення інформації, необхідної для перевірки у випадку підозри на порушення або зловживання.

Система оснащена спеціальним інструментом для перевірки зв'язків між особами та юридичними особами: SKANER. Ця функціональність дає змогу генерувати мережу зв'язків, наприклад, перевіреного бенефіціара на основі даних про участь цього бенефіціара в інших польських програмах, даних, зібраних у CST2021, і даних, взятих із Національного судового реєстру.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: Для виявлення тендерних фальсифікацій проаналізуйте дані про процедури державних закупівель. Мінімальний обсяг даних для оцінки можливого

ризик змови включає:

- основну інформацію про проект,
- дані про тендер,
- дані про виконавця,
- дані про пропозиції (переможні, відхилені та відкликані),
- дані про субпідрядника або субпідрядників.

Під час аналізу даних враховуйте такі фактори ризику, як:

- наближення ціни з оціночною вартістю контракту (наприклад, усі учасники подають дорогі пропозиції або є пропозиції, які можна вважати «незвичайними»),
- кількість поданих заявок та узгодження заявок,
- можливість географічного поділу ринку,
- відкликані та відхилені тендерні пропозиції, зокрема залучення початкових конкурентів у формі субпідряду, зв'язки та «очевидні зв'язки» між замовниками та підрядниками або учасниками торгів.

Якщо за результатами аналізу ви підозрюєте зловживання, а процедура укладання контракту ще не підлягала жодним перевіркам на шахрайство, повідомте відповідні органи та ОУ!

⚠ УВАГА! У програмі йдеться про фінансове шахрайство з бюджетом ЄС, зокрема:

- прийняття рішень щодо конфлікту інтересів,
- корупція,
- тендерна змова,
- відмивання грошей,
- надання неправдивих свідчень,
- підробка документів,
- використання проектних продуктів для цілей відмінних від тих, що передбачені договором на фінансування, на шкоду бюджету ЄС.

Про кожен випадок зловживання повідомляйте відповідні правоохоронні

органи, а також ОУ!

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

- Знайте та дотримуйтесь процедур перевірки!
- Знайте попереджувальні знаки!
- Зберігайте критичне мислення та здоровий скептицизм, оцінюючи правильність використання коштів ЄС!
- Використовуйте дані інших установ, загальнодоступні реєстри, системи та інструменти для перевірки шахрайства! Наприклад, такі інструменти, як SKANER, доступні на території Польщі.
- Розширюйте свої знання у сфері етики, антикорупції, боротьби зі зловживанням, читайте публікації та беріть участь у тренінгах!
- У випадку підозри на зловживання, у тому числі отримання сигналу про можливість зловживання, негайно повідомте ОУ, НО (якщо цього вимагає процедура) та відповідні правоохоронні органи!

6. Коригування та повернення коштів

6.1. Інформування Європейської Комісії про підозри у зловживаннях

Держави-члени ЄС, які беруть участь у програмі, зобов'язані інформувати Європейську Комісію про виявлені порушення, включно з підозрою про шахрайство, якщо внесок із фондів політики згуртованості за дане порушення перевищує 10 000 євро, а також про важливі факти щодо перебігу проведеної процедури¹¹.

Держави-учасниці програми самостійно інформують ЄК про порушення та фінансове шахрайство, а також передають цю інформацію ОУ. Команда з питань самооцінки ризиків шахрайства постійно реагує на виявлені ризики та оновлює інструменти, які запобігають порушенням і зловживанням у програмі.

Держави-члени ЄС стежать за розслідуванням порушень, доки справу не буде закрито. Якщо в результаті врегулювання справи (тобто в результаті так званого попереднього адміністративного або судового рішення) виявлено порушення, застосовуються коригувальні заходи, які полягають у зменшенні допустимих витрат у заявці.

¹¹ Стаття 69 сек. 12 та додатку XII Загального регламенту

У системі менеджменту та контролю передбачено заходи, що запобігають нецільовому використанню коштів шляхом:

1. виключення із запиту на платіж неприйнятних витрат, щодо яких на даний момент триває розслідування, але які можуть бути визнані прийнятними витратами в майбутньому,
2. можливість призупинення співфінансування на підставі положень договору про співфінансування.

6.2. Повернення коштів

Якщо кошти ЄС у програмі витрачаються неправомірно, ми вимагатимемо від бенефіціарів відшкодування неправомірних платежів. Ми маємо обов'язок гарантувати, що будь-які суми, які визнаються неприйнятними або шахрайськими, повертаються від бенефіціара після того, як будуть виплачені бенефіціару¹². Такі кошти бенефіціари будуть зобов'язані повернути з відсотками. Детальні процедури щодо цього описані в програмних документах.

7. Механізми повідомлення про порушення та зловживання

Система контролю та механізми, які її підтримують, використовуються для ефективного виявлення порушень та фінансового шахрайства. Усі органи програми вживають активних заходів для отримання інформації про можливі зловживання, використовуючи всі доступні інструменти. У цьому розділі ми описуємо джерела інформації про зловживання та процедуру, якої слід дотримуватися у випадку отримання такої інформації.

УВАГА! На сайті програми є вкладка «Порушення», в якій ми описали правила:

- повідомлення про підозрювані порушення та зловживання,
- роботи з заявками, отриманими в програмі,
- захист викривачів.

7.1. Джерела інформації про зловживання

Інформація про потенційне зловживання може надходити з наведених нижче джерел.

¹² Стаття 52 сек. 1 Регламенту Interreg

- 1) **Співробітники.** Інформація від працівників установи, отримана під час виконання службових завдань та перевірок, зокрема перевірок витрат та невиїзних перевірок.
- 2) **Установа або зовнішній орган.** Інформація від установи чи органу, в т.ч з:
 - ЄС,
 - OLAF,
 - Європейський суд аудиторів,
 - Аудиторський орган,
 - Національні контрольні інституції (наприклад, з польської сторони це: Вища контрольна палата, Управління конкуренції та захисту прав споживачів, Управління державних закупівель, Регіональна рахункова палата),
 - Правоохоронні органи ЄС та національні,
 - Інші контролюючі установи (наприклад, з польської сторони: Податкова служба, Митна служба, Інспекція будівельного нагляду).

З польської сторони програми Національна прокуратура кожні шість місяців надає нам інформацію про незавершені та завершені справи, пов'язані з проектами, що фінансуються з європейських фондів. Ми детально аналізуємо ці дані з точки зору необхідності вжиття заходів для захисту фінансових інтересів Європейського Союзу.

- 3) **Викривачі.** Інформація про потенційні зловживання може надходити від приватних осіб, які повідомляють про підозри у порушеннях у реалізації проектів чи програми.
- 4) **Інші джерела.** Інформація про підозру у фінансовому шахрайстві може надходити від будь-якої особи, організації чи ЗМІ.

⚠ УВАГА! Право подати скаргу на порушення законодавства ЄС (а також національного законодавства, що імплементує право ЄС) є універсальним і доступним для кожного.

7.1.1. Інформація від працівників установ-виконавців

Оскільки шахрайство може виникнути на будь-якій стадії реалізації проекту, всі працівники установ, які впроваджують програму, під час виконання своїх обов'язків повинні бути уважними до різноманітних ознак фінансового шахрайства.

У кожному випадку отримання інформації, яка може свідчити про факт фінансового шахрайства, незалежно від її джерела, всі працівники програмної установи повідомляють правоохоронні органи та передають інформацію до ОУ/НО.

РЕКОМЕНДАЦІЯ:

- Якщо ви є працівником установи, що реалізує програму, або бенефіціаром, повідомте про підозру у зловживанні своєму керівнику.
- Якщо через особливі обставини справи ви не бажаєте повідомляти свого керівника та бажаєте залишитися анонімним, про підозру в зловживанні повідомте ОУ/НО та відповідні правоохоронні органи, і ви можете зберегти анонімність.

7.1.2. Інформація від правоохоронних органів

Установи, які впроваджують програму, обмінюються інформацією про процедури, що проводяться національними правоохоронними органами, коли вони отримують таку інформацію. Не вся така інформація підтверджує факт фінансового шахрайства. Тому всю інформацію спочатку ретельно аналізують.

Якщо в результаті аналізу інформації, отриманої від правоохоронного органу, установа підтвердить підозру у шахрайстві, то:

- вживає заходів для всебічного з'ясування справи,
- визначає потенційний вплив фінансового шахрайства на реалізацію проекту/програми,
- повідомляє про це ОУ/НО.

У ситуаціях підозри про зловживання в програмі ми призупиняємо відшкодування витрат/авансовий платіж і повідомляємо про підозру в фінансовому шахрайстві Європейську Комісію відповідно до процедур.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: Якщо ви отримали інформацію від правоохоронних органів про можливе фінансове шахрайство:

- проаналізуйте справу та визначте її вплив на реалізацію проекту та програми,
- надайте інформацію про справу ОУ та, якщо цього вимагає процес, НО.

7.1.3. Інформація від викривачів

Викривачі – це люди, які добросовісно та з турботи про суспільне благо розкривають порушення та зловживання. Такі сигнали в програмі можуть стосуватися діяльності представників програмних органів та суб'єктів, які реалізують проекти, наприклад, бенефіціарів. Вони також можуть стосуватися інших порушень і зловживань у реалізації програми чи проекту.

Як згадано раніше, право подати скаргу про порушення законодавства ЄС і національного права, яке імплементує право ЄС, є універсальним і доступним для кожного. Тому в програмі ми даємо можливість повідомляти таку інформацію будь-якій особі, яка підозрює зловживання.

Щоб полегшити контакт особам, котрі повідомляють про підозри на порушення, і забезпечити їх захист, ми встановили поштову скриньку, на яку можна надсилати зауваження: Nieprawidlowosci.EWT@mfiipr.gov.pl. Інформація може бути надана такими мовами: польською, словацькою, німецькою, українською або англійською.

Ми запровадили наступні правила обробки звітів:

- Ми розглядатимемо кожне повідомлення відповідно до програмних процедур та законодавства.
- Кожному, хто повідомить про порушення, ми надамо підтвердження отримання повідомлення, інформацію про вжиті подальші кроки та вирішення справи.
- Кожна заявка, яка буде надіслана на вказану адресу електронної пошти, буде захищена від розголошення неавторизованим особам. Інформація, яка може ідентифікувати викривача, буде захищена на етапі розслідування, під час будь-яких подальших дій і в майбутньому. Ми розкриватимемо таку інформацію лише уповноваженим посадовим особам та працівникам відповідних служб.
- Ми зробимо звіт анонімним, якщо особа, яка його подала, бажає залишитися анонімною. Це означає, що перед можливою передачею повідомлення до компетентних служб для з'ясування питання, ми видалимо зі звіту

персональні дані та інші ознаки, які б дозволили ідентифікувати особу викривача.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: Якщо ви підозрюєте порушення або зловживання під час реалізації програми чи реалізації проекту, повідомте ОУ та відповідні слідчі органи. Використовуйте найзручнішу форму.

УВАГА! Звернення (переважно анонімні), які будуть неповними та не містять жодної інформації, не розглядатимуться з формальних причин.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: Якщо ви отримали інформацію від викривача про можливість вчинення фінансового шахрайства, передайте цю інформацію:

- компетентним слідчим органам,
- ОУ та – якщо це вимагає процес – НО.

Захист викривачів

У програмі ми запровадили заходи щодо захисту викривачів¹³. Цей захист означає, що особи, які повідомляють про порушення, не можуть зазнати жодних негативних наслідків у результаті повідомлення про них. Відповідно до директиви ЄС кожна установа, в якій працює 250 і більше працівників, запроваджує систему захисту викривачів. Це означає, що установа:

- встановлює внутрішні, конфіденційні та безпечні канали для отримання повідомлень від викривачів та інформує про них своїх співробітників і ділових партнерів,
- призначає осіб, відповідальних за перевірку повідомлених порушень,
- проводить роз'яснювальні дії та надає зворотній зв'язок викривачу як щодо прийняття повідомлення, так і щодо вжитих у зв'язку з ним заходів,
- сприяє правильному розумінню працівниками ролі викривача у захисті суспільних інтересів.

Ефективна система захисту викривачів гарантує:

- збереження конфіденційності особи викривача,

¹³ Директива Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2019/1937 від 23 жовтня 2019 р. про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства ЄС (ОВ L 305 від 26.11.2019 р.)

- захист від несанкціонованого доступу до реєстру повідомлень та будь-якої інформації, пов'язаної з повідомленнями,
- захист викривача від помсти.

Ми захищаємо викривачів від таких форм помсти:

- безпідставне порушення стабільності трудових відносин (звільнення, відсторонення від виконання службових обов'язків, вимушена відпустка, пониження в посаді, зменшення винагороди або відмова від надбавок, зміна кола обов'язків),
- обмеження можливостей професійного розвитку (відмова в просуванні, відсторонення від участі в тренінгах, видача занижених оцінок про виконану роботу),
- необґрунтоване застосування заходів дисциплінарного стягнення,
- здійснення тиску (заякування, нерівне ставлення, образа чи застосування насильства).

Ми прийняли наступні принципи щодо надання повідомлення та захисту викривачів у програмі:

- Ми налагодили канали звітності: письмово звичайною поштою та в електронному вигляді на спеціально створену поштову скриньку.
- Ми призначили особу, відповідальну за прийом звітів та виконання завдань, пов'язаних з процедурою обробки повідомлень.
- Ми реєструємо кожне повідомлення.
- Про отримання повідомлення повідомляємо викривача протягом 7 робочих днів з дати отримання повідомлення.
- Ми повідомляємо викривача про вжиті подальші кроки та спосіб вирішення справи протягом 30 робочих днів з дати отримання інформації про вирішення справи або завершення розслідування за повідомленням.
- Ми гарантуємо анонімність інформатора, якщо він бажає залишитися анонімним.
- Ми захищаємо дані викривача та інформацію про звіт від доступу неавторизованих осіб.
- Ми розглядаємо кожну заявку. Ми закриємо справу без вирішення з відміткою в реєстрі, якщо не зможемо встановити додаткову інформацію для з'ясування питання.

РЕКОМЕНДАЦІЯ:

- Якщо у вас працює 250 і більше працівників, запровадьте систему захисту викривачів відповідно до директиви.
- Якщо у вас менше 250 співробітників, подумайте про впровадження правил захисту інформаторів відповідно до Директиви.

7.1.4. Інформація з інших джерел

Ви можете отримати інформацію про можливість порушень або зловживань у програмі чи проєкті:

- від бенефіціара,
- від третьої сторони,
- із засобів масової інформації,
- з інших джерел.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: якщо ви отримали інформацію про фінансове шахрайство з будь-якого джерела, проаналізуйте, чи свідчить ця інформація про шахрайство. Якщо ви підтверджуєте наявність ознак зловживання, будь ласка, надайте цю інформацію:

- компетентним слідчим органам,
- ОУ та – якщо цього вимагає процес – НО.

7.2. Надання інформації про підозру у зловживанні

Якщо ви виявили зловживання, підозрюєте шахрайство або отримали інформацію про можливі зловживання, будь ласка, перешліть це питання за адресою:

- до компетентного національного слідчого органу для розслідування,
- до відома ОУ та НО, якщо цього вимагають процедури.

Ви можете повідомити також OLAF, оскільки кожен громадянин ЄС має право повідомити OLAF про підозру в фінансовому шахрайстві чи порушеннях, що можуть негативно вплинути на фінансові інтереси ЄС.

⚠ УВАГА! Надаючи інформацію про підозру у зловживанні, ви можете вибрати

найбільш зручну форму повідомлення: наприклад, електронну, анонімну.

РЕКОМЕНДАЦІЯ: У наданій інформації постарайтеся якомога точніше описати справу та долучіть наявні у вас документи щодо цієї справи.

Як повідомити правоохоронні органи?

- 1) **Анонімне повідомлення** (телефоном без вказівки особистих даних, наприклад, на гарячу лінію чи телефон екстреної допомоги, письмово: без підпису або з нерозбірливим підписом). Ця форма призначена для осіб, які володіють інформацією про злочин або володіють знаннями, яке може сприяти виявленню самого злочину або осіб, які його вчинили, і при цьому бажають залишитися анонімними.
- 2) **Листом**, надісланим до органу або поданим за місцезнаходженням органу. Ви можете надіслати повідомлення про злочин електронною поштою, поштою, факсом або принести особисто до підрозділу міліції (чи іншого уповноваженого правоохоронного органу).
- 3) **Усне повідомлення про злочин**. Таке повідомлення буде прийнято після того, як особа звернеться до поліції (або іншого уповноваженого національного правоохоронного органу). Ця форма дозволяє допитати як свідка особу, яка повідомляє про підозру в злочині.

⚠ НАПРИКЛАД: Інформація про повідомлення про порушення в Польщі:

- до поліції чи прокуратури – ви можете знайти його за адресою: <https://www.gov.pl/web/gov/zglos-przestepstwo>
- до ЦАБ – можна знайти за адресою: <https://www.cba.gov.pl/pl/kontakt/zglos-korupcje/4705,Zglos-korupcje.html>

Як повідомити ОУ?

- 1) **В електронному вигляді**, повідомленням електронною поштою на спеціально створену поштову скриньку Nieprawidlowosci.EWT@mfi.pr.gov.pl,
- 2) **Традиційною поштою**, письмово на адресу:

Departament Współpracy Terytorialnej (Управління територіального співробітництва)

(Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (Міністерство фондів розвитку та регіональної політики)

Ul. Wspólna 2/4 (вул. Вспульна 2/4)

00-926 Warszawa (00-926 Варшава)

Як повідомити OLAF?

1) **З використанням електронної системи повідомлень про шахрайство – FNS** (Fraud Notification System), доступної на веб-сайті: <https://fns.olaf.europa.eu/>;

2) **Традиційною поштою**, написавши до OLAF:

European Anti-Fraud Office (Європейське бюро по боротьбі з шахрайством)

European Commission (Європейська Комісія)

Rue de la Loi (Рю де ля Луа, 200)

1049 Bruxelles/Brussel (1049 Брюссель)

Belgique/België;

3) **в електронному вигляді** електронною поштою на адресу OLAF-FMB-SPE@ec.europa.eu.

Детальну інформацію щодо цього можна знайти на веб-сайті: http://ec.europa.eu/anti_fraud/investigations/report-fraud/index_en.htm.

⚠ УВАГА! Ви можете зв'язатися зі службами OLAF усіма офіційними мовами Європейського Союзу. Надайте якомога точнішу інформацію та додайте всі наявні документи.

8. Нормативно-правова база

Норми, що містяться в посібнику, впливають, зокрема, із законодавства ЄС та національного законодавства, а саме:

1. Договір про функціонування Європейського Союзу, Глава 6 Боротьба з фінансовим шахрайством, ст. 325 (Офіційний вісник ЄС за 2012 р., С 324 від 26 жовтня 2012 р.);
2. Директива Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2019/1937 від 23 жовтня 2019 р. про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Європейського Союзу (Офіційний вісник L 305 від 26.11.2019);
3. Директива Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2017/1371 від 5 липня 2017 р. про боротьбу за допомогою кримінального права з шахрайством у фінансових інтересах Європейського Союзу (Офіційний вісник L 198, 28.07.2017, С. 29);
4. Директива Європейського Парламенту та Ради 2014/24/ЄС від 26 лютого 2014 р. про державні закупівлі, яка скасовує Директиву 2004/18/ЄС (Офіційний вісник ЄС 2014 L 94 від 28.03.2014 р.);
5. Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2021/1060 від 24 червня 2021 р., що встановлює спільні положення щодо Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду плюс, Фонду згуртованості, Фонду справедливої трансформації та Європейського фонду морського та рибного господарства і аквакультури, а також фінансові положення для цілей цих фондів і для Фонду притулку, міграції та інтеграції, Фонду внутрішньої безпеки та Інструменту фінансової підтримки управління кордонами та візової політики (Офіційний вісник ЄС. L 231 від 30.06.2021 з подальшими змінами);
6. Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2021/1059 від 24 червня 2021 р. про спеціальні положення щодо мети «Європейське територіальне співробітництво» (Interreg), що підтримується Європейським фондом регіонального розвитку та інструментами зовнішнього фінансування (Офіційний вісник ЄС L 231 від 30.06.2021 р);
7. Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС, Євратом) 2018/1046 від 18 липня 2018 р. про фінансові правила, застосовні до загального бюджету Союзу, що вносить зміни до Регламентів (ЄС) № 1296/2013, (ЄС) № 1301/2013, (ЄС) № 1303/2013, (ЄС) № 1304/2013, (ЄС) № 1309/2013, (ЄС) № 1316/2013, (ЄС) № 223/2014 та (ЄС) № 283/ 2014 та Рішення № 541/2014/ЄС, а також про скасування

- Регламенту (ЄС, Євратом) № 966/2012 (Офіційний вісник ЄС L193 від 30.07.2018 р.);
8. Регламент Ради (ЄС) № 2988/95 від 18 грудня 1995 р. про захист фінансових інтересів Європейських Співтовариств (Офіційний вісник ЄС 1995 р. L 312 від 23.12.1995 р.);
 9. Конвенція про захист фінансових інтересів Європейських Співтовариств, складена в Брюсселі 26 липня 1995 р. (Офіційний вісник ЄС 2009 р., № 208, поз. 1603);
 10. Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС, ЄВРАТОМ) № 883/2013 від 11.09.2013 р. щодо розслідувань, що проводяться Європейським офісом по боротьбі з шахрайством (OLAF), та про скасування Регламенту (ЄС) № 1073/1999 Європейського Парламенту і Ради та Регламент Ради (Євратом) № 1074/1999 (Офіційний вісник ЄС від 2013 р. L 248 від 18.09.2013 р.);
 11. Регламент Ради (Євратом, ЄС) № 2185/96 від 11.11.1996 р. про перевірки та інспекції на місцях, які проводяться Європейською Комісією з метою захисту фінансових інтересів Європейських Співтовариств від фінансового шахрайства та інших порушень (Офіційний вісник ЄС 1996 р. L 292 від 15.11.1996 р.);
 12. Рекомендації Європейської Комісії для держав-членів ЄС та органів управління програмами щодо ризику фінансового шахрайства та ефективних і пропорційних заходів протидії фінансовому шахрайству від 16.06.2014 (EGESIF_14-021-00-16/06/2014);
 13. Повідомлення Європейської Комісії «Рекомендації щодо уникнення конфлікту інтересів та управління такими конфліктами відповідно до Фінансового регламенту» (2021/C 121/01) (Офіційний вісник ЄС 2021 C121 від 09.04.2021 р.);
 14. Guidelines for national anti-fraud strategies for European Structural and Investment Funds (ESIF) (Ref. Ares(2016)6943965 - 13/12/2016);
 15. Документ, затверджений Групою запобігання фінансовому шахрайству COCOLAF від 12.11.2013 р. «Виявлення випадків конфлікту інтересів у процедурах державних закупівель у рамках структурних дій. Практичний посібник для менеджерів, розроблений групою експертів держав-членів ЄС, координуваних відділом OLAF D.2 – Запобігання шахрайству»;
 16. Документ, затверджений Групою запобігання фінансовому шахрайству COCOLAF від 12.11.2013 р. «Виявлення підроблених документів у сфері структурних дій. Практичний посібник для органів управління, розроблений групою експертів

держав-членів ЄС під керівництвом підрозділу OLAF D.2 – запобігання шахрайству»;

17. Національні закони про антикорупційну політику.

При розробці посібника було також використано:

18. Результати контролю та аудиту, проведених в рамках програм Interreg у фінансовій перспективі 2014-2020 рр.;

19. Антикорупційні методичні рекомендації для посадових осіб, документ, розроблений Центральним антикорупційним бюро;

20. Антикорупційний посібник для чиновників, документ, розроблений Центральним антикорупційним бюро;

21. Рекомендації щодо антикорупційних процедур у державних закупівлях від 2015 р. https://cba.gov.pl/ftp/filmy/Rekomendacje_FINALNA_13112015_v3.pdf;

22. Антикорупційні рекомендації для державного управління щодо єдиних інституційних рішень і правил поведінки посадових осіб та осіб, які входять до групи РТЕФ, від 9.12.2020 р., https://cba.gov.pl/ftp/dokumenty_pdf/Wytyczne.pdf.

Автор:

Анна Круковська